יפעת מידע תקשורתי דרך מנחם בגין 96-98 (לשעבר דרך פ"ת) תל אביב 67138 טל. 03-5635050 פקס. 03-5617166

89491175-4	06/03/2024	הארץ - כותרת	עמוד 11	1	17.64x24.64
המרכז הבינתחומי הרצליה אוניברסיטת רייכמן - 84260					

שטח C לעולם לא יהיה ישראלי

שאול אריאלי, גלעד הירשברגר וסיון הירש־הפלר

מאז 2009 מנהלות ישראל והרשות הפלסטינית מאבק על קביעת עובדות בשטח C, למרות שמעמדו נקבע בהסכם אוסלו: "אזור C משמעותו אזורים של הגדה המערבית מחוץ לאזורים A ו־B, אשר למעט סוגיות שיידונו במשא ומתן על מעמד הקבע, יועברו בהדרגה לסמכות פלסטינית בהתאם להסכם זה". ישראל נערכה במלוא כוחה למאבק בשלל כלים, שהחשוב שבהם באחרונה היה העברת המינהל האזרחי לשליטת בצלאל סמוטריץ' כשר במשרד הביטחון. הפלסטינים יזמו ב־2009 את "תוכנית פיאד" לבניית תשתיות ומוסדות פלסטיניים על מנת להקים מדינה פלסטינית דה פקטו על כלל שטחי יהודה ושומרון, בגיבוי מדיני ותקציבי של יותר מחצי מיליארד יורו שהעבירו מדינות האיחוד האירופי.

המחקר שלנו בחן את סוגיית השליטה הישראלית אל מול השליטה הפלסטינית בשטחי C בארבעה תחומים — דמוגרפי, מרחבי, כלכלי וחברתי (תמיכה ציבורית). בתחום הדמוגרפי, על פי פרסומי הלמ"ס, מספר הישראלים באזור יהודה ושומרון, שעמד ב־2010 על 311,300, טיפס בשנת 2023 ל־491,548 נפש — עלייה של 58%. למרות ממשלת ה"ימין על מלא" גם ב־2023 העלייה הנומינלית היתה של 13,345 נפש, נמוך ב־4% מהממוצע השנתי בתקופה זו. מספר הפלסטינים בשטח C עלה מ־77,220 ב־2010, ל־354 אלף השנה — עלייה של 504%! הנתון הזה מסביר את הירידה הדרמטית בשיעור הישראלים בסך האוכלוסייה המתגוררת בשטח C. נמצא, כי בעוד שב־2010 שיעור האוכלוסייה היהודית בשטחי C עמד על 81.6%, הרי שבתהליך הדרגתי הוא צנח והגיע ב־2023 ל־58.1%.

מציאות זו היא תוצאה של כמה גורמים: ירידה נמשכת באחוז הגידול השנתי של הישראלים הגרים מעבר לקו הירוק — מ־5% בתחילת התקופה ל־2.7% בסופה. במאזן ההגירה הכולל לשטח C חלה ירידה מ־4,160 יהודים ב־2010 לכמה מאות בודדות בארבע השנים האחרונות. ב־2020 מאזן ההגירה אף היה שלילי (דהיינו, יותר ישראלים עזבו את איו"ש מאשר עברו להתגורר בה). בצד הפלסטיני נצפה תהליך הפוך: הגירה משמעותית, וגלישה של השטח הבנוי משטחי A ו־B לשטחי C.

בתחום המרחבי, לאחר "הלבנת" 34 מאחזים לא חוקיים בתקופה זו — מיעוטם באמצעות הגדרתם כיישובים או כמוסדות עצמאיים ורובם כשכונות בהתנחלויות קיימות — הגיע מספר ההתנחלויות ב־2023 ל־127, ומספר המאחזים הלא חוקיים ל־121. לעומת זאת, מספר מקבצי הבתים (מבית בודד ועד עשרות בתים) של הפלסטינים, שעמד ב־2010 על 12,522, הוכפל והגיע לכמעט 28,000 ב־2023, אף על פי שישראל הרסה בתקופה זו כ־8,000 בתים. סך כל השטח הבנוי הישראלי, הכולל התנחלויות, מאחזים, אזורי תעשייה, בסיסים ומעברים, הגיע השנה ל־80 אלף דונם (2.4% בלבד משטח C), בעוד שהשטח הבנוי הפלסטיני בשטח C נסק ל־148 אלף דונם (4.44%).

בתחום הכלכלי ניתן להצביע על שתי מגמות הפוכות. בשל הגידול המתמשך בשיעור אוכלוסיית החרדים בקרב אוכלוסיית המתנחלים (שעומדת כבר על 39%), שיעור הישראלים המדורגים באשכול 1, הנמוך ביותר במדד החברתי כלכלי, הולך וגדל והגיע לכמעט מחצית מכלל האוכלוסייה. מנגד, הממוצע הכלכלי־החברתי של כלל היישובים באיו"ש עלה בהדרגה בשנים האחרונות, זאת כתוצאה מסיוע ממשלתי חסר תקדים בדמות מענקים שונים, ועומד היום על 4.3 בסולם החברתי־הכלכלי. הגידול השנתי של האוכלוסייה

מספר היהודים בשטח C הולך וקטן, אבל ישראל ממשיכה לנהל מלחמה משיחית על פרויקט הנדל"ן הכושל בתולדותיה

הישראלית באיו"ש — המבוסס בשנים האחרונות רובו ככולו על ריבוי טבעי, ש־43% ממנו נתרמו על ידי האוכלוסייה החרדית — מעיד כי מגמה זו, של היחלשות וקיטוב כלכלי בין החרדים לדתיים לאומיים ולחילונים, תאפיין את המתנחלים ותחייב השקעה וגידול מתמיד בתמיכת המדינה.

אמנם, האוכלוסייה הפלסטינית חלשה יותר מבחינה כלכלית מאוכלוסיית המתנחלים, אך ההתפשטות המרחבית של הפלסטינים לתוך שטחי C מתבצעת, בין היתר, בזכות בעלות פרטית על רוב האדמות באזורי ההתיישבות (מרכס ההר מערבה עד לקו הירוק), ובשל תמיכה חיצונית ממדינות ערב וממדינות מהאיחוד האירופי.

המדיניות הישראלית לגבי שטח C כשלה לא רק באופן מעשי: גם הניסיון "להתנחל בלבבות" הציבור הישראלי ולנרמל את החיים באיו"ש כחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל — כשל. למרות פיתוח של יותר ממאה אטרקציות תרבותיות, תיירותיות, ודתיות בגדה, למרות הפיכתה של המכללה ליהודה ושומרון, השוכנת בלב הגדה, לאוניברסיטת אריאל, למרות טשטוש הקו הירוק במפות רשמיות ובספרי הלימוד בבתי הספר, למרות התמיכה הגורפת של האליטה הפוליטית במפעל ההתנחלויות — הציבור הישראלי בכללותו נשאר מסויג כלפי מדיניות התמיכה בהתנחלויות.

ראשית, אפילו לאחר מתקפת 7 באוקטובר, רוב הציבור היהודי מעדיף היפרדות מהפלסטינים (55%) על פני סיפוח או המשך המדיניות הקיימת (ראו תוצאות הסקרים ב־www.whatisraelisthink.com). שנית, הציבור הישראלי מסתייג מההטבות שמקבלות ההתנחלויות לעומת יישובים בתוך ישראל. כאשר הצגנו את התקצוב לנפש של הרשויות המקומיות בגדה ב־2023 (3,200 שקלים) לעומת ישראל (2,400 שקלים), רק כרבע מהציבור היהודי תמך בהעדפה של הרשויות בשטחים. כאשר חידדנו את ההשוואה והראינו שביחס ליישובים בפריפריה התקציבים להתנחלויות גדולים, עם פער הולך וגדל לאורך השנים — שיעור התמיכה במדיניות הזאת ירד לפחות מרבע מהציבור היהודי בישראל.

מכאן ניתן להסיק, שממשלות ישראל האחרונות ניסו לבצע מחטף לא רק ביחס לפלסטינים, אלא גם ביחס לציבור הישראלי, המתנגד בכללותו למדיניות התעדוף של ההתנחלויות ולניסיון האגרסיבי להשתלט על שטחי הגדה.

הטלטלה של 7 באוקטובר מהווה הזדמנות לבחון מחדש את המדיניות הישראלית כלפי הפלסטינים וללמוד מכשלי העבר. במקום לנהל מלחמה משיחית ונפסדת על חבל ארץ מאוכלס בפלסטינים שלעולם לא יוכל להיות חלק ממדינת ישראל יהודית ודמוקרטית, ובמקום להמשיך ולהטביע את משאבי המדינה בפרויקט הנדל"ן הכושל ביותר בתולדותיה — יש לנצל את המשבר הנוכחי ולשנות כיוון. אם ישראל תחזור למלא אחר המחויבויות שעליהן חתמה בהסכם הביניים; אם היא תתייחס לשטחי C כאל פיקדון זמני שבעתיד יהיה חלק מהמדינה הפלסטינית; אם היא תאמץ חשיבה ביטחונית רחבה, שמשמעותה הבטחת קיומה כמדינה בטוחה, דמוקרטית ובעלת רוב יהודי; אם היא תחזור לפתח את הנגב בכלל ואת הנגב המערבי בפרט, כמו גם את הגליל — אזי היא תוכל לנהל מאבק מתוך מאמץ משותף של כל החברה בישראל, ולהפסיק לכלות את מרצה על מטרה אבודה מראש.

פרופ' הירש־הפלר, אל"מ במיל' ד"ר אריאלי ופרופ' הירשברגר הם מרצים וחוקרים באוניברסיטת רייכמן